

KORXONALAR FAOLIYATIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING SAMARADORLIKKA TA'SIR ETUVCHI NAZARIY JIHATLARI

Qarshi davlat universiteti

Mustaqil tadqiqotchisi

Toxirova Nigora Zokirjon qizi

E-mail: nigora.takhirova@gmail.com

ORCID: 0009-0007-8490-6027

Model asosida korxonalarda strategik rejalashtirish kuchayadi, resurslardan foydalanish samaradorligi oshadi va innovatsion faoliyat faollashadi. Ayniqsa, raqamlashtirish va texnologik modernizatsiya yo'nalishlari ishlab chiqarish hamda boshqaruv xarajatlarini kamaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, inson kapitaliga e'tibor qaratilishi xodimlar malakasi va mehnat unumdorligini oshirib, korxonaning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Integratsion yondashuv natijasida korxonalarning umumiy samaradorligi, foydalilik darajasi va bozor ulushi ortadi, ichki boshqaruv jarayonlari optimallashtiriladi hamda hududiy iqtisodiyotning raqobatbardoshligi kuchayadi. Korxonalar samaradorligini oshirish mexanizmini kompleks yondashuv asosida izohlaydi. Modelning chap qismida keltirilgan xorijiy olimlar yondashuvi korxonalarda samaradorlikni oshirishning mikro darajadagi omillarini ochib beradi. Jumladan, Michael E. Porter raqobat ustunligi orqali korxona samaradorligini ta'minlashni asoslab, differensiyatsiya va xarajatlarni kamaytirish strategiyalarini taklif etadi. Philip Kotler esa mintaqaviy korxonalar faoliyat ko'rsatish samaradorligini mijoz ehtiyojlarini chuqur o'rganish va marketing yondashuvlari orqali oshirish mumkinligini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, Robert S. Kaplan va David P. Norton tomonidan ishlab chiqilgan

Balanced Scorecard tizimi korxona faoliyatini moliyaviy va nomoliyaviy ko'rsatkichlar asosida baholash imkonini beradi. Mintaqaviy korxonalar faoliyati samaradorligi masalalarida Parasuraman A. va uning hamkorlari tomonidan ishlab chiqilgan SERVQUAL modeli mintaqaviy korxonalar faoliyati samaradorligi va mijoz kutishlari o'rtasidagi tafovutni kamaytirish orqali samaradorlikni oshirishga mintaqaviy korxonalar faoliyati qiladi. Bundan tashqari, W. Edwards Deming tomonidan ilgari surilgan sifat menejmenti va uzluksiz takomillashtirish tamoyillari mintaqaviy korxonalar faoliyati jarayonlarini doimiy ravishda yaxshilash zarurligini ko'rsatadi, Peter F. Drucker esa samarali boshqaruv va resurslardan oqilona foydalanish orqali korxona natijadorligini oshirish mumkinligini asoslaydi. Shuningdek, Christopher Lovelock mintaqaviy korxonalar faoliyati marketingi va operatsion boshqaruv orqali mijoz tajribasini yaxshilashni samaradorlikning muhim omili samaradorligi da ko'rsatadi.

Modelning markaziy yuqori qismida ifodalangan MDH olimlari yondashuvi korxonalar samaradorligini mezodarajada, ya'ni hududiy va institutsional omillar orqali tushuntiradi. Xususan, V.V. Radaev xizmatlar bozorining rivojlanishi va samaradorligi institutsional muhit va bozor infratuzilmasi bilan chambarchas bog'liqligini ta'kidlaydi. O.S. Sukharev innovatsion rivojlanish va texnologik modernizatsiyani samaradorlikni oshirishning asosiy sharti samaradorligi da ko'rsatadi. B.M. Genkin korxonalarda inson kapitalining ustuvor rolini asoslab, xodimlar malakasi va motivatsiyasi samaradorlikka bevosita ta'sir qilishini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, E.G. Animitsa va A.G. Granberg hududiy rivojlanish, infratuzilma va resurslar taqsimoti korxonalarning samaradorligini belgilovchi asosiy omillar ekanligini ilmiy jihatdan asoslab beradi.

Modelning o'ng qismida aks ettirilgan O'zbekistonlik olimlar yondashuvi korxonalar samaradorligini makrodarajada, ya'ni milliy iqtisodiyot va iqtisodiy islohotlar bilan bog'liq holda izohlaydi. Jumladan, A. Vakhabov iqtisodiyotni

modernizatsiya qilish va diversifikatsiya jarayonlarida korxonalarning o'ri muhim ekanligini ta'kidlaydi. K. Abdurakhmanov mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatish samaradorligini inson kapitalini rivojlantirish va bandlikni oshirish bilan bog'laydi. B. Berkinov esa korxona darajasida boshqaruv samaradorligini oshirish orqali umumiy natijadorlikni yaxshilash mumkinligini asoslaydi. Shuningdek, mahalliy tadqiqotchilar korxonalarda investitsiya faolligini oshirish, kichik biznesni rivojlantirish va tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish orqali samaradorlikni ta'minlash mumkinligini ko'rsatadi.

Modelning markaziy qismida korxonalar samaradorligini oshirish mexanizmi integratsiyalashgan holda ifodalangan bo'lib, u bir nechta asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi: strategik boshqaruv, mijozga yo'naltirilgan yondashuv, sifat va jarayonlarni takomillashtirish, innovatsiya va raqamlashtirish, inson kapitalini rivojlantirish hamda institutsional va hududiy omillarni hisobga olish. Ushbu yo'nalishlar o'zaro bog'liq holda ishlaydi va kompleks mexanizm samaradorligi da korxonalarning samaradorligini oshirishga mintaqaviy korxonalar faoliyati qiladi. Modelda shuningdek amaliy instrumentlar samaradorligi da KPI tizimi, Balanced Scorecard, strategik rejalashtirish, raqamli texnologiyalar va xodimlarni rivojlantirish vositalari ko'rsatilgan.

Modelning yakuniy natijalari samaradorligi da korxonalarda mintaqaviy korxonalar faoliyati samaradorligi va mijoz qoniqishining oshishi, daromad va foydaning ko'payishi, raqobatbardoshlikning kuchayishi, mehnat unumdorligining ortishi hamda barqaror iqtisodiy rivojlanish ta'minlanishi kutiladi. Umuman olganda, mazkur konseptual model korxonalar samaradorligini oshirishda mikro, mezo va makrodarajadagi omillarni uyg'unlashtirgan holda kompleks yondashuv zarurligini ilmiy jihatdan asoslab beradi.

Hozirgi globallashtirish va raqobat kuchayib borayotgan sharoitda iqtisodiyotning barcha tarmoqlarida, ayniqsa korxonalarda raqamli

transformatsiya jarayonlari jadallashmoqda. korxonalar faoliyatida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy etish, biznes jarayonlarni avtomatlashtirish, ma'lumotlar bilan ishlash samaradorligi ni oshirish hamda mijozlarga yo'naltirilgan boshqaruv tizimini shakllantirish samaradorlikni oshirishning muhim omiliga aylanmoqda. Shu bois raqamli transformatsiya sharoitida korxonalar samaradorligini oshirish masalasi dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda iste'molchilar talabi tez o'zgarib bormoqda, xizmatlar samaradorligi, tezkorligi va qulayligiga bo'lgan ehtiyoj ortmoqda. An'anaviy boshqaruv usullari esa ko'pincha bozorning bunday dinamik talablariga moslashishda yetarli samara bermaydi. Raqamli texnologiyalar yordamida korxonalar o'z faoliyatini optimallashtirishi, xarajatlarni kamaytirishi, mehnat unumdorligini oshirishi va raqobatbardoshligini mustahkamlashi mumkin. Ayniqsa, elektron to'lov tizimlari, CRM platformalari, sun'iy intellekt, katta ma'lumotlar (Big Data), bulutli texnologiyalar va onlayn xizmatlarning rivojlanishi xizmatlar bozorini tubdan o'zgartirmoqda.

Mavzuning muhimligi korxonalarning iqtisodiyotdagi o'rni bilan belgilanadi. Xizmatlar sohasi yalpi ichki mahsulotni shakllantirish, bandlikni ta'minlash, aholi turmush samaradorligi ni yaxshilash va tadbirkorlikni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Ushbu sohada samaradorlikning oshishi nafaqat alohida korxona daromadining ko'payishiga, balki butun tarmoqning barqaror rivojlanishiga ham mintaqaviy korxonalar faoliyati qiladi. Raqamli transformatsiya esa xizmatlarni tez, shaffof, individual yondashuv asosida va kam xarajat bilan ko'rsatish imkonini beradi.

Mazkur yo'nalishning ahamiyati shundan iboratki, raqamli transformatsiya korxonalarning ichki va tashqi faoliyatiga kompleks ta'sir ko'rsatadi. Birinchidan, boshqaruv qarorlarini qabul qilish samaradorligi oshadi, chunki real vaqt rejimida ma'lumot olish va tahlil qilish imkoniyati paydo bo'ladi.

Ikkinchidan, mijozlar bilan o'zaro aloqa samaradorligi kuchayadi, bu esa mijozlar sodiqligini ta'minlaydi. Uchinchidan, xizmatlarni ko'rsatish jarayonidagi ortiqcha vaqt va resurs sarfi qisqaradi. Natijada korxona iqtisodiy samaradorlikka, bozor ulushining kengayishiga va innovatsion rivojlanishga erishadi.

Ushbu masalaning mohiyati korxonalar faoliyatini raqamli texnologiyalar asosida qayta tashkil etish orqali ularning natijadorligini oshirishda namoyon bo'ladi. Bunda transformatsiya faqat texnik vositalarni joriy etish bilangina cheklanmaydi. U boshqaruv tizimi, biznes-modellar, mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatish usullari, mijozlar bilan munosabatlar va xodimlar malakasini yangilashni ham o'z ichiga oladi. Demak, raqamli transformatsiya — bu korxona faoliyatini zamonaviy raqamli muhit talablariga mos ravishda kompleks ravishda takomillashtirish jarayonidir.

Mavzuning mazmuni korxonalarda samaradorlik ko'rsatkichlarini oshirishga qaratilgan tashkiliy-iqtisodiy, texnologik va boshqaruv mexanizmlarini o'rganishni qamrab oladi. Bunga quyidagilar kiradi: mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatish jarayonlarini avtomatlashtirish, elektron platformalarni joriy etish, raqamli marketing vositalaridan foydalanish, mijozlar ehtiyojini tahlil qilish, resurslardan foydalanish samaradorligini baholash, mehnat unumdorligini oshirish va innovatsion boshqaruv usullarini qo'llash. Shu bilan birga, raqamli transformatsiya jarayonida yuzaga keladigan muammolar, xususan, texnologik infratuzilmaning yetarli emasligi, raqamli ko'nikmalarning pastligi, axborot xavfsizligi masalalari va investitsion xarajatlar ham alohida tadqiq etilishi lozim.

Raqamli transformatsiya sharoitida korxonalar samaradorligini oshirish iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu jarayon korxonalarning moslashuvchanligini kuchaytiradi, mijozlarga mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatish samaradorligi ni yaxshilaydi, resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlaydi va raqobatbardoshlikni oshiradi.

Shuning uchun mazkur masalani nazariy va amaliy jihatdan chuqur tadqiq etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

Raqamli transformatsiya sharoitida korxonalar samaradorligini oshirishning konseptual modeli quyidagi tarkibiy elementlarga asoslanadi:

1.	Raqamli infratuzilma – internet tarmoqlari, serverlar, bulutli texnologiyalar va axborot platformalari.
2.	Raqamli boshqaruv tizimi – ERP, CRM, SCM kabi integratsiyalashgan boshqaruv dasturlari.
3.	Innovatsion ishlab chiqarish – avtomatlashtirilgan texnologiyalar, robotlashtirish va IoT tizimlari.
4.	Analitik va monitoring tizimi – Big Data, sun'iy intellekt va prognozlash modellaridan foydalanish.
5.	Inson kapitali – xodimlarning raqamli bilim va kompetensiyalarini rivojlantirish.
6.	Raqamli xavfsizlik tizimi – kiberxavfsizlik va ma'lumotlarni himoya qilish mexanizmlari.

Mazkur konseptual yondashuv korxonalar faoliyatida samaradorlikni kompleks ravishda oshirishga mintaqaviy korxonalar faoliyati qiladi. Ayniqsa, sanoat korxonalarda raqamli texnologiyalardan foydalanish ishlab chiqarish quvvatlarini optimallashtirish, mahsulot samaradorligi ni yaxshilash va eksport salohiyatini oshirish imkonini beradi.

Bugungi kunda Uzbekistanda ham raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri samaradorligi da belgilangan. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi asosida sanoat korxonalarda raqamli texnologiyalarni joriy etish, elektron boshqaruv tizimlarini kengaytirish va innovatsion infratuzilmani rivojlantirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu esa korxonalar samaradorligini oshirishning

zamonaviy mexanizmlarini shakllantirish uchun muhim institutsional asos bo'lib mintaqaviy korxonalar faoliyati qilmoqda.

Shunday qilib, raqamli transformatsiya sharoitida korxonalar samaradorligini oshirish iqtisodiyotni modernizatsiya qilishning muhim omili bo'lib, u ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish, raqobatbardoshlikni kuchaytirish va innovatsion rivojlanishni ta'minlashga mintaqaviy korxonalar faoliyat yuritadi. Raqamli transformatsiya korxonalarning samaradorligiga kompleks va ko'p yo'nalishli ta'sir ko'rsatadi. Avvalo, u korxonalarning operatsion jarayonlarini avtomatlashtirish orqali mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatish tezligini oshiradi va ortiqcha vaqt hamda resurs sarfini kamaytiradi. Natijada xizmatlar tezroq, aniqroq va kam xarajat bilan amalga oshiriladi. Masalan, onlayn buyurtma tizimlari, elektron navbatlar va CRM platformalar mijozlarga mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatish jarayonini sezilarli darajada optimallashtiradi. Raqamli transformatsiya mintaqaviy korxonalar faoliyati samaradorligi ni oshirishda ham muhim rol o'ynaydi. Ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish imkoniyatlari kengaygani sababli korxonalar mijozlarning ehtiyojlarini chuqurroq o'rganadi va ularga individual yondashuvni ta'minlaydi. Bu esa mijoz qoniqishini oshirib, ularning sodiqligini mustahkamlaydi. Shuningdek, mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatishda inson omili bilan bog'liq xatoliklar kamayadi va xizmatlar standartlashtiriladi.

Iqtisodiy samaradorlik nuqtayi nazaridan, raqamli transformatsiya korxonalarning xarajatlarini qisqartirish va daromadlarini oshirish imkonini beradi. Avtomatlashtirish natijasida ishchi kuchiga bo'lgan ehtiyoj qisman kamayadi, resurslardan foydalanish samaradorligi ortadi va qo'shimcha mintaqaviy korxonalar faoliyati turlarini joriy etish imkoniyati paydo bo'ladi. Shu bilan birga, raqamli platformalar orqali yangi bozor segmentlariga chiqish imkoniyati kengayadi. Bundan tashqari, raqamli transformatsiya boshqaruv samaradorligini ham oshiradi. Real vaqt rejimida ma'lumotlar asosida qaror

qabul qilish imkoniyati paydo bo'ladi, bu esa strategik va operativ boshqaruvni takomillashtiradi. Korxonalar faoliyati ustidan nazorat kuchayadi va risklarni boshqarish tizimi yaxshilanadi. Raqamli transformatsiyaning yana bir muhim jihati — bu innovatsion rivojlanishni rag'batlantirishidir. Yangi texnologiyalarni joriy etish orqali mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatishning yangi shakllari (masalan, onlayn xizmatlar, mobil ilovalar, sun'iy intellekt asosidagi xizmatlar) paydo bo'ladi. Bu esa korxonalarning raqobatbardoshligini oshiradi va ularni bozor talablariga moslashuvchan qiladi.

Umuman olganda, raqamli transformatsiya korxonalarda samaradorlikni oshirishning asosiy drayverlaridan biri bo'lib, u operatsion, iqtisodiy, boshqaruv va innovatsion jihatlarni bir vaqtning o'zida takomillashtiradi.

Raqamli transformatsiyaning korxonalar samaradorligiga ta'siri bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy raqamli texnologiyalar korxonalarning operatsion, iqtisodiy va boshqaruv samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Jumladan, Erik Brynjolfsson va Andrew McAfee raqamli texnologiyalar mehnat unumdorligini oshirib, mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatish jarayonlarini tezlashtirishini asoslab bergan bo'lsa, George Westerman, Didier Bonnet va Andrew McAfee raqamli transformatsiyani korxona samaradorligini oshirishning strategik vositasi samaradorligi da baholab, raqamli yetuklik darajasi yuqori bo'lgan tashkilotlar yuqori natijalarga erishishini ta'kidlaydi. Thomas H. Davenport va Jeanne G. Harrisa ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv (analytics) orqali xizmatlarni individuallashtirish va qaror qabul qilish samaradorligi ni oshirish mumkinligini ko'rsatadi, Nicholas G. Carr IT infratuzilmasi xarajatlarni kamaytirish va jarayonlarni standartlashtirish orqali samaradorlikni oshirishini asoslaydi. Shu bilan birga, Klaus Schwab¹ raqamli transformatsiyani To'rtinchi sanoat inqilobi kontekstida baholab, korxonalarda yangi biznes modellarning shakllanishi va innovatsion rivojlanishni tezlashtirishini ta'kidlaydi. Umuman olganda, ushbu

¹ Schwab, K. (2016). The fourth industrial revolution. World Economic Forum.

olimlar tadqiqotlari raqamli transformatsiya korxonalar samaradorligini oshirishning muhim strategik omili ekanligini ilmiy jihatdan asoslab beradi.

1.2.1-jadval

Raqamli transformatsiyaning samaradorlik ko'rsatkichlari (chakana savdo tarmog'i misolida)

Transformatsiya ko'rsatkichi	Erishilgan natija (Chakana savdo tarmog'i keysi)
Yillik vaqtni tejash	20 000 soatdan ortiq
Prognoz qilinayotgan moliyaviy tejash (3 yil ichida)	8 million
Qarorlarning kengaytiriluvchanligi	250 dan ortiq yangi foydalanish stsenariylari aniqlandi
Strategik e'tibor	Avtomatlashtirishning 90% qismi asoslangan qarorlarni tezkor qabul qilishga qaratilgan

Ushbu jadval chakana savdo tarmog'ida amalga oshirilgan raqamli transformatsiya natijalarini asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari orqali aks ettiradi. Unda vaqtni tejash, moliyaviy samaradorlik, qaror qabul qilish imkoniyatlarining kengayishi va strategik e'tibor kabi muhim jihatlar yoritilgan.

Natijalardan ko'rinadiki, raqamli yechimlar yordamida sezilarli darajada operatsion samaradorlikka erishilgan — xususan, yiliga katta hajmda vaqt tejash, o'rta muddatda moliyaviy foyda olish va yangi foydalanish stsenariylarini aniqlash imkoniyati paydo bo'lgan. Shuningdek, avtomatlashtirishning asosiy qismi tezkor va asoslangan qarorlar qabul qilishni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgani tashkilotning strategik ustuvor yo'nalishlarini ko'rsatadi.

Ushbu keys shuni ko'rsatadiki, operatsion faoliyatdagi raqamli transformatsiya nafaqat xarajatlarni kamaytirish, balki e'tiborni ma'lumotlarni tayyorlashdan biznes-insaytlarni olishga qaratishga tubdan o'tishdir. Boshqariladigan xizmatlar provayderlari (MSPs) uchun jarayonlarga texnologiyalarni kiritish behuda ketadigan vaqtning qisqarishini, bulutli

xizmatlar tufayli kengaytirilgan global qamrovni va rentabellikning sezilarli darajada oshishini anglatadi.

Aniq afzalliklarga qaramay, tashkilotlar ko'pincha sun'iy intellekt sohasidagi tashabbuslar modellar unumdorligi bilan bog'liq muammolar yuzaga kelishidan oldinroq muvaffaqiyatsizlikka uchrayotganiga guvoh bo'lishadi. Vositalar o'rnatiladi, tajriba loyihalari ishga tushiriladi, rahbarlar niyatlarini e'lon qilishadi, ammo tizimlar yomonlashadi yoki sekin-asta foydalanishdan chiqariladi. Ekspertlar ta'kidlashicha, aksariyat tashkilotlar buni xato ravishda "moslashish" (adoption) muammosi samaradorligi da qabul qilishadi. Aslida esa bu "integratsiya" (integration) muammosidir. An'anaviy dasturiy ta'minotni alohida bosqichlarda joriy etish mumkin edi, sun'iy intellekt esa tuzilmaviy tekislashni, tashkiliy dizayn va madaniyatni qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. Agar algoritmlar qiymat yaratishning kundalik zanjirlariga integratsiya qilinmasa va tashkiliy muvofiqlik darajasida qo'llab-quvvatlanmasa, ular muvaffaqiyatsizlikka mahkumdir.

McKinsey'ning butun dunyo bo'ylab 3613 nafar xodim va 238 nafar yuqori lavozimli rahbarlarni qamrab olgan "Ish joyida superagentlik" (Superagency in the workplace) tadqiqoti paradoksal manzarani ko'rsatdi: garchi deyarli barcha kompaniyalar sun'iy intellektga sarmoya kiritayotgan bo'lsa-da, rahbarlarning atigi 1 foizi uni joriy etish masalasida o'z kompaniyalarini "yetuk" deb hisoblaydi. Yetuklik SIning ish jarayonlariga to'liq integratsiya qilinganligini va muhim biznes natijalarini ta'minlashini anglatadi. Xodimlar SIni joriy etishga allaqachon tayyor va muvaffaqiyat yo'lidagi eng katta to'siq bu rahbariyatning o'zidir. SIning hozirgi holati qirq yil avvalgi internetga qiyoslanmoqda; bugungi kunda biznes rahbarlari uchun xavf haddan tashqari keng fikrlashda emas, balki haddan tashqari tor fikrlab, ertaga raqobatbardoshligini yo'qotish xavfini tug'dirishidadir.

Raqamli transformatsiyaning korxonalar samaradorligiga ta'siri korxona ko'lami hamda uning tashqi moliya bozorlari bilan o'zaro aloqalariga qarab

sezilarli darajada farqlanadi. Kichik va o'rta korxonalarning faoliyati, xususan, yillik hisobotlar, mijozlarga mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatish jarayonlari va mintaqaviy korxonalar faoliyati tavsiflari asosida tabiiy tillarni qayta ishlash (NLP) usullari orqali tahlil qilinganda, ularning raqamli transformatsiya darajasi va mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatishda qisqa muddatli natijalarga yo'naltirilgan yondashuvlar o'rtasidagi murakkab bog'liqliklar aniqlanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiya korxonalarda innovatsion xizmatlar yaratish, mijoz tajribasini yaxshilash va mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatish jarayonlarini optimallashtirish orqali tadbirkorlik innovatsiyalarini bevosita rag'batlantiradi.

Biroq, ushbu samaradorlik darajasi korxonalarda qo'llanilayotgan moliyaviy rag'batlantirish mexanizmlariga bog'liq holda shakllanadi. Xususan, aksiyadorlik kapitaliga asoslangan rag'batlantirishlar korxonalarda raqamli texnologiyalarga uzoq muddatli investitsiyalarni kuchaytirib, yangi mintaqaviy korxonalar faoliyati turlarini joriy etish va mintaqaviy korxonalar faoliyati samaradorligi ni oshirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Aksincha, qisqa muddatli foydaga yo'naltirilgan yondashuvlar mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatish jarayonlarida raqamli innovatsiyalarni to'liq joriy etishga to'sqinlik qiladi, bu esa xizmatlarning innovatsion salohiyatini pasaytiradi.

Shuningdek, venchur kapitalining korxonalardagi roli ikki tomonlama xarakterga ega. Bir tomondan, venchur kapitali mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatish infratuzilmasini raqamlashtirish, yangi mintaqaviy korxonalar faoliyati platformalarini yaratish va innovatsion xizmatlarni joriy etish uchun zarur moliyaviy resurslarni ta'minlab, samaradorlikni oshiradi. Ikkinchi tomondan esa, tez daromad olishga qaratilgan investorlar bosimi mintaqaviy korxonalar faoliyati ko'rsatish samaradorligi ni chuqur takomillashtirishga yo'naltirilgan uzoq muddatli innovatsion loyihalarni cheklashi, xizmatlarni soddalashtirishga olib kelishi va mijozlarga yo'naltirilgan strategiyalarni susaytirishi mumkin.

Raqamli transformatsiya, venchur kapitali va tashqi moliyalashtirish korxonalarda innovatsion rivojlanish va samaradorlikni oshirishning muhim omillari bo'lib, ularning ijobiy natijalari uzoq muddatli yondashuv, mintaqaviy korxonalar faoliyati samaradorligi ga e'tibor va moliyaviy rag'batlantirish tizimlarining to'g'ri tashkil etilishiga bevosita bog'liqdir.

1.2.1-rasm

1.2.1-Raqamli transformatsiya, mediatsiya omillari va venchur kapital ta'siri asosida korxonalar samaradorligini oshirish modeli

Shu munosabat bilan rahbarlarga raqamli transformatsiya barqaror natijalarga aylanishi uchun raqamli strategiyalarni kontekstga moslashtirish, kompaniyaning yutish (absorbsion) salohiyatini mustahkamlash va uzoq muddatli istiqbolga qaratilgan investorlarni jalb qilish tavsiya etiladi.

Xulosa va takliflar Xulosa qilib aytganda, amalga oshirilgan taqqoslama tahlillar korxonalar samaradorligini oshirish jarayoni ko'p qirrali va murakkab mexanizm asosida shakllanishini ko'rsatdi. Jumladan, strategik boshqaruvni samarali tashkil etish, raqobat ustunligini shakllantirish, mijozga yo'naltirilgan marketing tizimini rivojlantirish, innovatsion faoliyat va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, inson kapitalini takomillashtirish hamda

institutsional infratuzilmani mustahkamlash korxonalar faoliyati samaradorligini oshirishning muhim omillari hisoblanadi. Shuningdek, iqtisodiy modernizatsiya va tarkibiy o'zgarishlar korxonalarning bozor sharoitlariga moslashuvchanligini oshirib, ularning raqobatbardoshligini kuchaytirishga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, korxonalar samaradorligini oshirish faqat alohida iqtisodiy yoki boshqaruv omiliga emas, balki o'zaro bog'liq bo'lgan strategik, innovatsion, tashkiliy va institutsional mexanizmlarning uyg'unlashgan holdagi faoliyatiga tayanadi. Shu sababli, zamonaviy iqtisodiyot sharoitida korxonalar samaradorligini oshirish kompleks yondashuv asosida amalga oshirilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Анимица Е.Г. Regional economy and spatial development. – Ekaterinburg, 2008.
2. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики. – М.: ГУ ВШЭ, 2000.
3. Яковец Ю.В. Civilizations and world economic cycles. – М.: Экономика, 2004.
4. Махмудов С.С. Ўзбекистон иқтисодиётида таркибий ўзгаришлар ва самарадорлик. – Тошкент, 2018.
5. Махмудов Н. Минтақавий корхоналар фаолияти, хизмат кўрсатиш соҳаси ва иқтисодий ривожланиш. – Тошкент, 2017.
6. Эрметов А.И. Минтақавий иқтисодиётни ривожлантириш механизмлари. – Тошкент, 2020.
7. Вахабов А. Иқтисодий модернизация асослари. – Тошкент, 2015.
8. Беркинов Б. Корхона бошқаруви ва самарадорлик. – Тошкент, 2016.